

NGSBA Archaeology

כרך 3 - 2015

המכון למקרא ועתיקות ע"ש נלסון גליק
היברו יוניון קולג' - מכון למדעי היהדות

י.ג. ארכיאולוגיה חוזית בע"מ

המכון לסמינרים ארכיאולוגיים בע"מ

עורך ראשי: **דוד אילן**

חברי המערכת:

יהודה גוברין, יובל גדות, יפעת טהרני ויורק רוון

רכז המערכת: **קון הריוט**

תרגום: **קון הריוט**

עריכה: **דוד אילן, קון הריוט וחננאל שפירא** (עברית); **מירים פיינברג-ואמוש** (מרשה)

מפות וגרפיקה: **קון הריוט**

סדר ועיצוב: **אנה הייט**

דפוס: **פרינטיב**

© 2015 המכון למקרא ולעתיקות ע"ש נלסון גליק – היברו יוניון קולג'

רח' דוד המלך 13, ירושלים 94101

ISSN 2227-9008

צילומי עטיפה:

עטיפה אנגלית: פיר 18 מהתקופה הכלקוליתית ביהוד (ר' עמ' 22).

עטיפה עברית: פסל ברונזה של הרקולס ממרשה (ר' עמ' 169).

תוכן העניינים

השרידים מתקופת הברונזה התיכונה:

124 המכלול הארכיאולוגי
יהודה גוברין

127 הממצאים מקברי הברונזה התיכונה
קון הריוט

השרידים מהתקופה הביזנטית-אסלאמית הקדומה:

136 המכלול הארכיאולוגי
יהודה גוברין

146 כלי החרס מבורות האשפה הביזנטיים
אלי כהן-ששון

150 השרידים האנתרופולוגיים
ורד אשד ואסתר דויטש

הממצאים הארכיאולוגיים מהתקופות

154 הכלקוליתית והברונזה הביניימית ביהוד
משה שדה

157 דיון ומסקנות
יהודה גוברין

החפירות במרשה: מכלול תת-קרקעי 90 - דו"ח סופי
איאן שטרן, נחום שגיב וברני אלפרט

161 1: מכלול תת-קרקעי 90 במרשה:
בית בד לא שלם ושרידים אחרים
איאן שטרן, נחום שגיב וברני אלפרט

175 2: כלי חרס וממצאים קטנים
איאן שטרן ומיכאל אוסבנד

204 3: טביעות חותם על ידיות אמפורה
ממכלול תת-קרקעי 90
ג'רלד פינקלשטיין

206 4: נרות שמן ממכלול תת-קרקעי 90
עינת עמבר-ערמון

213 סיכומים באנגלית של החלק העברי

5* **בור מים, ממילא (גן העצמאות), ירושלים**
גדעון סולימני ויונתן מזרחי

11* **חפירת הצלה בחפץ חיים (סלוג'ה)**
גדעון סולימני

14* **עין מזרוק (אבו גוש)**
נתן בן-ארי

25* ממצא כלי החרס
גדעון סולימני

35* **חפירות הצלה בנורית (נוריס)**
אחיה כהן-תבור

החלק האנגלי

3 הקדמת העורכים

6 מפה

החפירות ביהוד בעונות 2008-2009

יהודה גוברין

7 מבוא

11 רקע גיאוגרפי וסביבתי
יהודה גוברין ונתן בן-ארי

13 סקירת חפירות העבר ביהוד
יהודה גוברין

השרידים מהתקופה הכלקוליתית:

14 המכלול הארכיאולוגי
יהודה גוברין

28 המכלול הקרמי
נתן בן-ארי ודוד אילן

84 מכלול כלי האבן
דוד אילן, נתן בן-ארי ודב לויטה

94 כלי הצור מהפירים הכלקוליתיים
קון הריוט

השרידים מתקופת הברונזה הביניימית:

105 המכלול הארכיאולוגי
יהודה גוברין

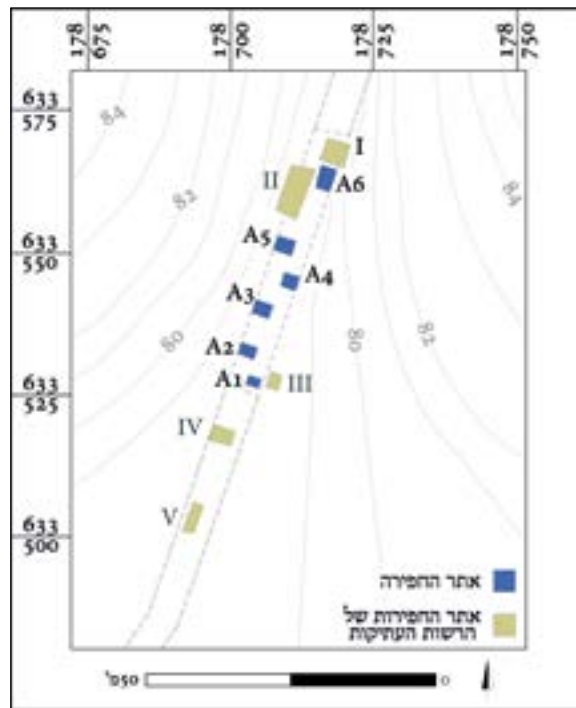
112 הממצאים מקברי הברונזה הביניימית
קון הריוט

121 החרוזים מקבר 21 מתקופת הברונזה
ביניימית ביהוד: דוח ראשוני
דניאלה בר-יוסף מאיר

חפירת הצלה בחפץ חיים (סלוג'ה)

גדעון סולימני

החפירה נערכה מטעם חברת י.ג. ארכיאולוגיה חוזית בע"מ ובחסות המכון למקרא ולעתיקות על שם נלסון גליק (B-393/2012), נוהלה על ידי ג' סולימני בסיוע א' מרקו (מדידות) וי' גוברין (צילומים).

איור 1. מפת איתור.

נערכו בשנת 2012 חפירות בדיקה בהיקף של 3 ריבועי חפירה ע"י רשות העתיקות, בניהולו של ד' גולן. חפירת הבדיקה העלתה את הממצאים הבאים (איור 2): בריבוע הצפוני (I) נתגלה קיר (103) מאבני גוויל בעומק של 0.7 מ' מפני השטח. בסביבת הקיר נתגלו שברי חרסים מן התקופה הביזנטית. בריבוע המרכזי (II) נתגלה בעומק 2.20 מ' קיר (111) שרוחבו 1.6 מ' והוא בנוי מאבני גוויל קטנות ומושתת על מפלס אדמת חרסית.

מבוא

בחודשים אוקטובר - נובמבר 2012 נערכה חפירת הצלה בסמוך למאגר המים שליד קיבוץ חפץ חיים, עבור חברת מקורות (נ"צ ר"ח 178685-725/633500-760; איור 1). נפתחו 9 ריבועי חפירה בשני שלבים, על פי הנחיית והגדרת דרישות רשות העתיקות (איורים 2-3). קדמו לחפירת ההצלה באתר חתכי בדיקה, שהתבצעו על ידי רשות העתיקות בניהולם של י' מרמלשטיין, ח' שיף, וא' גליק. בהמשך לכך

איור 3. קיר 2 (ריבוע A6), מבט לצפון-מערב.

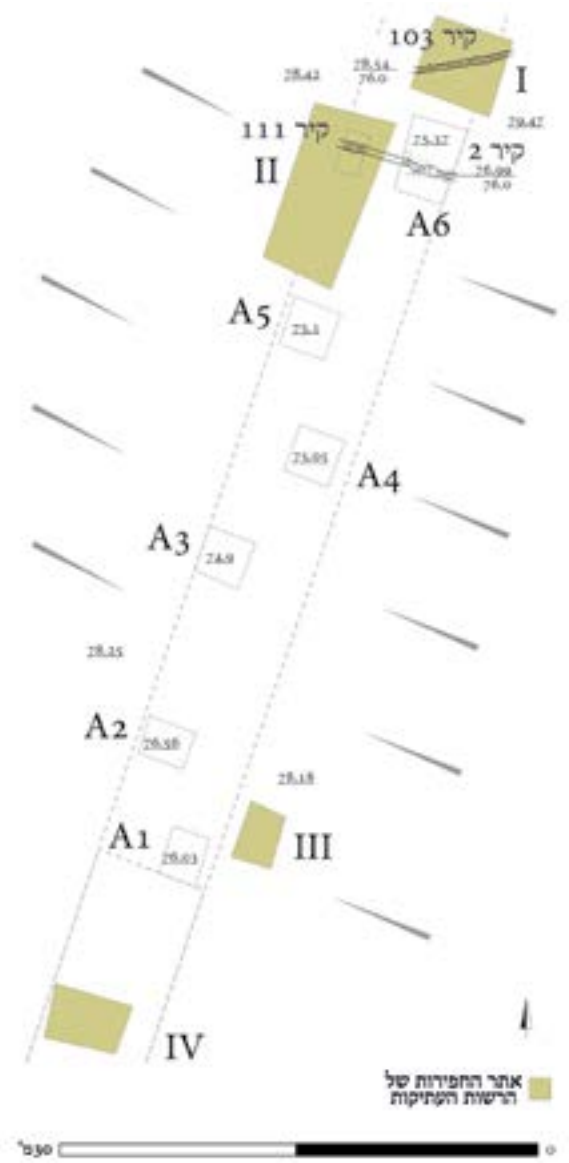
החפירה

שלב 1

לאחר הסרת שכבת סחף בעובי 0.3 מ' מפני השטח באמצעות מחפרון, נפתחו שבעה ריבועי בדיקה בגודל 2x3 מ' (לסרוגין) בשתי רצועות לאורך השטח. ריבועי הבדיקה נחפרו ידנית עד לעומק של כ-1.6 מ'.

רצועת הריבועים המזרחית: שכבת המילוי העליונה והמהודקת, שעוביה היה כחצי מטר, היתה מאדמה חומה-אדומה שהכילה מעט שברי חרסים שחוקים וסחופים מפני השטח (לוקוס 100). לא נתגלו שברים אינדיקטיביים, אבל מתקבל הרושם הכללי שהחרסים הינם מן התקופה הביזנטית. מתחת למילוי אדמה זה נחפרה שכבת אדמה בעובי 0.2 מ', שבה אבני כורכר טבעיות, ללא ממצא כלל. מפלס זה הינו חלק ממילוי הסחף שסתם את הערוץ. מתחת למפלס הכורכר נמצא מילוי נוסף של אדמת סחף חרסיתית כהה. גם בשכבה זו לא נתגלה כל ממצא.

בתום שלב זה נערכו באמצעות מחפרון חתכי בדיקה לרוחב שטח החפירה בין ריבועי הבדיקה הנ"ל. לאחר שלא נתגלו כל ממצאים בחתכי הבדיקה הוסרו כל פני השטח עד לגובה של כ-1.6 מ' מתחת לפני השטח המקוריים.

איור 2. תכנית כללית של האתר.

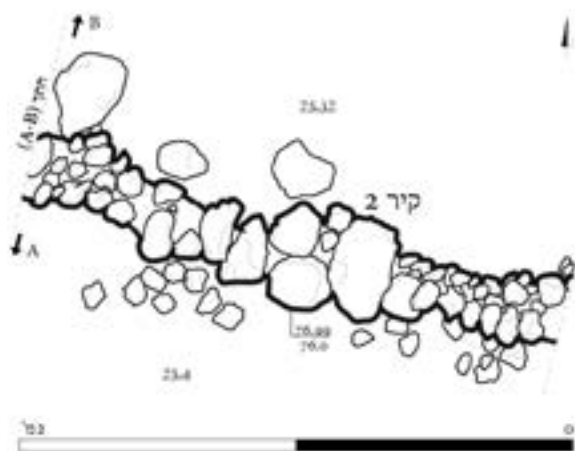
שלב 2

נוספו שני ריבועי חפירה בהיקף של 50 מ"ר מדרום לשטח החפירה, על פי דרישת רשות העתיקות.

לאחר פילוס השטח באמצעות מחפרון עד לעומק שהותר לנו על ידי רשות העתיקות (כ-1.6 מ') הוחל בחפירה ידנית של שישה ריבועי בדיקה חדשים בגודל 2.5x2.5 מ' לסירוגין לאורך השטח (ובכלל זה תוספת הריבועים), כמפורט באיור 2 (ריבועים A1 - A6 מדרום לצפון).

ריבועים אלה נחפרו לעומק של 1.2 מ' בקירוב. גם ריבועים אלה הכילו אדמת סחף ואבנים בגודל קטן ובינוני ללא כל ממצא ארכיאולוגי. בריבוע המרכזי שבשורת הריבועים המערבית נתגלה קטע מן הסלע הטבעי מתחת לרובד של אדמה וחול זהוב נקיים לחלוטין ממצא.

בריבוע הצפוני שבשורה המזרחית (A6) נחשף קטע קיר 2 (איורים 3-5), שהוא ככל הנראה המשכו של קיר 111 שנחשף בחפירת הבדיקה של רשות העתיקות, ממערב לקטע קיר זה. לא נתגלו ממצאים ארכיאולוגיים בסמוך לקיר, ולא ניתן לתארכו.

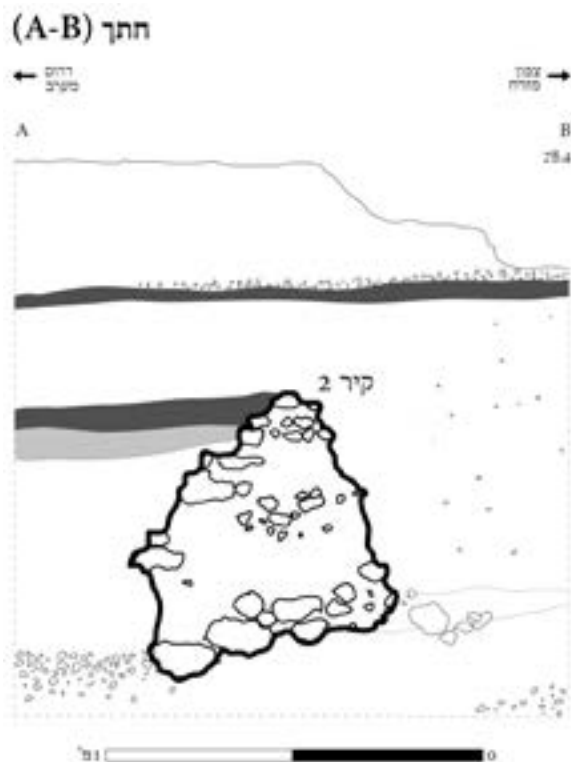

איור 4. תכנית קיר 2.

סיכום

חפירת ההצלה בחפץ חיים חשפה שכבות סחף שהצטברו בערוץ שנסתם בשפכי אדמה ופסולת רצנטית. חפירת ההצלה הגיעה עד לעומק הסלע הטבעי והאדמה הסטרילית. מעט שברי החרסים שנתגלו בתוך שכבות הסחף העליונות הגיעו, ככל הנראה, מאזורי עתיקות סמוכים, ואינם מייצגים את שטח החפירה עצמו.

שני קירות בנויים אבני גוויל שנחשפו בחלקו הצפוני של השטח ובגבהים שונים כבר בחפירת הבדיקה שערכה במקום רשות העתיקות, מעידים על פעילות חקלאית בערוץ שהתקיימה באזור. ככל הנראה היו אלה שרידי טראסות וסכרים שנבנו לצורך אגירת או עצירת מי נגר שזרמו בערוץ. מחוסר ממצא מתארך באתרו, לא ניתן לזהות את תקופת בניית הקירות.

איור 5. חתך קיר 2.